

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Enchiridion, Sive Manuale Confessariorvm Et Poenitentivm

Azpilcueta, Martín de

Antverpiæ, 1625

Tertium, eius vires, & potentias intellectiuas.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41661

12 *De potent. anima, quatenus est ratio.*

aut omnino obediunt, aut certe refranantur. Quod experientia palam docet, quoties ira, timore, audacia, amore, vel odio perciti, aut omnino, aut ex parte sedamur, considerando aliqua à nobis, vel ab alijs proposita rationi consentanea: sicuti 4 Davidis ardens ira extincta fuit per rationes & preces Abigail iustissimas. Amor itè effrenatus, & furès Marię Magd. repressus & extinctus fuit per prædicationem Domini nostri Iesu Christi, diuinæ & humanæ rationi consentaneam. b

6 Sexto, quod satis grauis quæstionis est: An quælibet prædictarum potentiarum vegetatiuæ ac sensitiuæ, sit re ipsa idem quod anima? In qua quidem quæstione illa videtur verior, facilior, & commodior sententia, quæ habet nullam harum potentiarum, quas habet anima rationalis humana, quatenus est vegetatiua, vel sensitiua, cognoscitiua, aut appetitiua, esse idem quod ipsamet anima, eo quod omnes prædictæ potentia constant & sunt compositæ ex aliqua parte corporis, & ipsamet anima: sicut totus homo constat ex anima & toto corpore. Et ita sicut totus homo non est sola anima ipsius, vt prædictum e est: ita partes illæ hominis, quæ sunt potentie sensitiuæ, & organa sensuum ipsius non sunt sola anima, ex qua & aliquibus partibus corporis constant, quia eadem ratio quæ est de toto ad totum, est de parte ad partem: d quod longe dilucidius, quam alij omnes, tradit Ioan. Maior. e

Circa potentias animæ humanæ nullus tere peccat, credendo illud, aut illud, nisi qui scit, vel scire debet, vnâ tantum animâ (rationalē scilicet) esse in homine, iuxta dicta supra f & nihilominus credit, animam rationalem non sentire, sed solū intelligere: quia consequenter videtur confiteri, plures animas esse in homine, quod est erroneum. An autem id sentiens sit hæreticus, vel peccet mortali, facile colligitur ex Præludio. 1. g

De potentijs animæ, quatenus est rationalis, siue intellectiua,

PRÆLVD. III.

- 1 Anima rationalis quas potentias habeat, & an sint ipsa 2.
- 2 Anima & memoria nõ differunt: sicut nec intellectus & ratio. 3.
- 4 Anima cur appellatur intellectus, memoria, intellectus agens, intellectus possibilis, & ratio tum superior, tum inferior.
- 5 Animæ appetitus, & intellectus vario appellatur.
- 6 Appetendi & volendi vis intellectiua, vt differt à sensitiua.
- 7 Voluntas & intellectus vario modo animam mouent.
- 8 Appetendi vis diuiditur vt sensuali.
- 9 Anima sola rationalis habet liberum arbitrium.
- 10 Liberum arbitrium non esse homini hæresis.
- 11 Liberum arbitrium, vt sufficit ad cadendum, & non ad surgendū

81 Gra-

a 1. Reg. cap. 25.

b Luc. 6. 7.

c Prælod. 1. num. 11. d 1. quæ de off. de rei ven. cat. & e. pectoralis. f. g. item cum totum, de offic. de leg. e in 2. libr. senten. dist. 16. q. 2. f in Præl. 1. num. 4.

g Num. 16. & 17.

11
12
13
14
15
16
17
18
19
19

I
Max
præ
& se
delic
& pa
nom
2 S
non
anir
tia d
tene
ptis
mul
car:
ri po
tū
qua
diff
qua
para
non
nec
rig
mus
plic
pau
pot
vna
& i
riñi
que
raui
ita d

- 11 Gratiã gratum facientem primam nemo de condigno meretur.
- 12 Gratiã Dei quaſta ſine dono perſeuerantiã non perdurat.
- 13 Anima plura noſcit vi rationali, quam ſenſitiua.
- 14 Anima vt noſcit ſe, & angelos, & vtriuſque actus.
- 15 Anima & angelus non cognofcunt per ſuas eſſentias, vt Deus per ſuam.
- 16 Homo imago Dei eſt quoad mentem, non quoad corpus.
- 17 Imago Dei eſt mulier ſicut vir.
- 18 Homo imago Dei quoad naturam, potentias, & actus.
- 19 Homo qua via Deum vnum & trinum melius cognofcit.
- 19 Generatio, & proceſſio in diuinis ſpiritualiſſima.

IDE potentijs animæ, quatenus eſt rationalis, ſiue intellectiua dicimus ſequentia. *Primo*, quod Deus Opt. Max. donatit animam rationalem humanam, non ſolum præfatis potentijs, quibus decorauit animam vegetatiuam, & ſenſitiuam: ſed etiam alijs duabus longe nobilioribus, videlicet *potentia intelligendi*, quam ſcholę *intellectum* appellant, & *potentia appetitiua*, ſiue appetendi: quam eadem *voluntatis* nominant.

Secundo dicimus, quod S. Thom. cum ſuis aſſeculis ait illas non eſſe animam: ſed ab eã, & inter ſe re ipſa differētes, ita vt anima ſit ſubſtantia, intellectus vero & voluntas duo accidētia diuerſa inſeparabiliter ab ea emanantia. Scotus autē cōtra tenet, b cum ſuis ſequacibus, & omnibus Pariſienſibus, exceptis Dominicanis, vt teſtatur ibidem Ioan. Maior, e qui eã per multas propoſitiones dilucidius, quã alij omnes ibi explicat: ſicut econtrario Gabriel diffuſius alijs obumbratſe videri poteſt. Equidem Scoto magis accedo, tū ob eius rationes, tū quia cū parum, imo nihil referat quoad ſalutem animę, de qua tractamus, vtrã harũ teneamus: per hãc vitam multas difficultates, quę multũ laboris, & parũ vtilitatis ingerunt, tū quia ipſemet S. Tho. d ait, memoriam nō eſſe potentiam ſeparatã ab intellectu, & ante e affirmat, intellectũ poſſibilem non ſeparari ab intellectu agente, nec ſpeculatiuũ à pratico nec rationem ab intellectu, nec rationē ſuperiorē ab inferiori g Ad quę omnia dicenda vir ſanctiſſimus, iuidēq; doctiſſimus eo mouetur, quod abſque neceſſitate nō ſunt res multiplicandę, iuxta illud Ari. h Fruſtra fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora. Id quod nō latuit gloſſã i & eque fere facile ſuſtineri poteſt, quod hę duę potētę, intellectus ſcilicet, & volũtas, ſint vna & eadē res inter ſe, & cum anima ipſa, & quod memoria & intellectus ſint vna & eadē potentia, tū denique, quod clariffimus ille iuxta ac ſanctiſſimus rerũ vtiliũ doctor Iſidorus, quem nemo eorum citat, in hac fuit opinione k eamq; declarauit quam breuiſſime per hęc verba: *Hęc* (videlicet potētę) *ita adſuncte ſunt animę, vt vna res ſit, pro efficiētęs enim cauſa-*

a 1. part. q. 77. a. & lit. r. ſent. diſt. 3. q. 4. ar. 2. & de anima, art. 12. & alibi ſape. b In 2. libr. ſenten. di. 16. c quãd.

d Ia diſt. 1. Part. q. 79. art. 7. e In eadem q. ar. 1. & 4. f ibidem ar. 11. g Ar. 2. & 3.

h in phyſic. cap. 5. i In princ. & in ſue cle. 1. de ſum. Trin. & ſid. Cath. k 11. J. orig. num ſue ciy. mologiarũ cap. 1.

ion.
od experiē.
re, vel odio
derando a-
tanea: ſicu-
& pteces A-
arie Magd.
mini noſtri
am. b
bet prædi-
e ipſa idem
tur verior,
am harum
na, quate-
ppetitiua,
re dicitę po-
e corporis,
ma & toto
na ipſius, vt
potentię ſe-
na, ex qua
dem ratio
d quod lō-
e
at, credēdo
um animã
f & nihil
ed ſolũ in-
res animas
entiens ſit
eludio. 1. g
nalis,
fa 2.
& ratio. 3.
agens, in-
ſitiua.
ſurgendũ
1 Gra-

14. De poten. anim. quatenus est ratio.

rum diuersa nomina sortita est anima: nam & memoria mens est, unde & immemores dicuntur amantes. dum ergo viuificat corpus anima est, dum vult, animus est, dum scit, mens est, dum recolat memoria est, dum rectum indicat, ratio est, dum spirat spiritus est. Quæ quidem verba aperte sonant, animam pro varietate officiorum varijs appellari nominibus, non quidem eo, quod illa vires & potentia sint ab ea vel inter se re distinctæ, sed eo quod diuersos & distinctos effectus operatur per illas, quemadmodum Deus ipse, cum sit vna res simplicissima, tamen quia infinitas vires habet, & infinita operatur, infinita sortitur nomina: cum tamen nihil sit in eo, quod non sit ipsiusmet substantia & sicut vnus & idem homo propter varia officia varia sortitur nomina, dicitur etenim pater, quia filium habet, rex quia regnum, & comes, quia comitatum.

4. Tertio dicimus, quod anima humana quatenus habet vim intelligendi, varie appellatur. Nam appellatur *intellectus*, quia ratione intelligere potest, & *intellectus agens*, quia ratione agnoscit & agit cognitiones & notitias: *intellectus* verò *possibilis* quatenus recipit eas, *memoria* vero, quatenus eas recolat, secundum Arist. *b* ratio autem dicitur secundum August. *e* quatenus aliud ex alio deducit, quod pulchre declarat S. Thom. *d* pars vero *superior rationis* secundum eundem August. *e* eo quod intendit æternis concupiscendis, & considerandis, *pars* verò *inferior rationis*, quatenus intendit temporalibus gubernandis, quod latius declarat idem Tho. *f* & Magister, & alij, *g* *intellectus* verò *speculatiuus*, quatenus id quod intelligit, non ordinat ad opus: *practicus* autem quatenus id quod intelligit, ordinat ad opus, vt idem declarat *h* iuxta illud Arist. *i* *intellectus speculatiuus per extensionem fit practicus*.

5. Quarto dicimus, quod eadem anima varie appellatur, quatenus habet vim volendi, vel nolendi rationalem: appellatur enim proprie *animus*, vt Lidorus ait, & appellatur item a vulgo *voluntas*, quauis à nullo auctore linguæ Latine idoneus, quem legerim, sic appelleretur. Nam ille actus volendi, vel nolendi, qui barbare dicitur volitio, vel nolitio, est Latine voluntas, vt docet Marcus Tullius, *l* ibi: *Appetitionem quam Græci βέλνωσι appellant, nos voluntatem vocamus*: Quod ipsum sentit Augustin. *m* ibi: *Voluntas est animi motus ad aliquid imitandum, vel non imitandum*. Appellatur etiam *spiritus* à Paulo, *n* ibi: *Caro concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem*, vbi spiritus significat concupiscentiam spiritualium, vt colligitur ex S. Tho. Appellatur item *appetitus intellectiuus* vulgariter. Veruntamen quia loquendum est vt plures, vim seu potentiam intelligendi appellabimus *intellectum*: vim verò, seu potentiam volendi, aut nolendi, *voluntatem*, vt vterque, tam Scotus, quam S. Thomas appellant.

6. Quinto dicimus, quod ex ijs inferitur, quod *voluntas*, quæ est

2 Text. cap. firmiter, de sum. Trinit. & fid. Cath. adiuncta gl. in verb. simplex omnino & tradit A. quinas, 1. pa. qu. 3. & q. 9. ar. 1.

Lib. 5. de anima. e Lt. 2. super Genes. ad li. ram, c. 20. d In 1. part. q. 79. art. 8. e Ibidem cap. 13. f In dict. q. 79. ar. 9. g In 2. libr. sent. dist. 24. h In practica. ta q. 2. 1. 1. 13. li. de anima text. 49.

k Vbi supra.

14. libro Tuscula.

In Lib. 2. Re. tract. ca. 11. & c. 1. par. 4. Galat. 5. 0 Ibidem lect. 4. & 1. 2. q. 70. ar. 4. in corpor. q.

est vis, differ, quod i, sensuali, illa, qu, illa ve, peti, Caro a, vbi pe, luntas, fualita, telled, membr, petiti, que d, porc, secun, eund, separa, 7 Q, alia ra, ctum, tenus, telled, lud: obie, clarat, 8 Sex, ua ani, & cor, sic po, sub se, ctua, cupit, circa, re ea, nire, cibili, bus, v, lta, si, irasci, 9 Sep, est sen, qua r, stituit, arbit, quia

est vis, & potentia volendi, & appetendi intellectiua, longè differt à vi, seu potentia volendi, seu appetendi sensitua; tum quod illa à ad plura extenditur, tum quod hæc appellatur *sensualitas*, vt in proxime præcedenti prælu. diximus, iuxta illa, quæ tradit Arist. *b* quæ subtiliter tractat vterque Tho. *e* illa verò à vulgo appellatur *voluntas*, seu potentia vel vis appetitiua, siue rationalis, tum ob illud Pauli, *d* supra relatum: *Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem*, vbi per *carnem*, significatur *sensualitas*, per *spiritum* autem *voluntas superior*: tum quia experimur, nos velle aliqua per *sensualitatem*, à quibus abhorremus per vim appetitiuam intellectiuam, iuxta illud eiusdem Pauli. *e* *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ*: tum quia potentia appetitiua sensitua, siue *sensualitas*, nō est ipsa anima: sed pars quædam hominis composita ex anima, & materia, siue corpore, in qua est vis appetitiua sensitua. Voluntas autem est, secundum opinionem quam sequimur, ipsa anima pura: secundum vero sanctum Thomam, est accidens quoddam inseparabiliter ab essentia animæ fluens, vt dictum est.

7 Quibus quidem omnibus addo asseri ab omnibus, quod alia ratione voluntas, siue anima velle potens mouet intellectum, siue se ipsam intelligere potentem: & alia anima, quatenus est intellectus, voluntatem. Voluntas enim mouet intellectum veluti volendo, & imperando, vt agat illud, aut illud: intellectus autem mouet voluntatem presentando ei obiectum & rationem, qua illud velle, aut nolle debeat, vt declarat S. Thomas. *f*

8 Sexto dicimus, quod sicut *sensualitas*, & potentia appetitiua animæ humanæ sensitivæ comprehendit vim irascibilem, & concupiscibilem, quæ non re, sed tantum ratione differunt, sic potentia, & vis appetitiua animæ intellectiue continet sub se irascibilem, & concupiscibilem eiusdem partis intellectiue, per quas non solum potest facere id, quod faciunt concupiscibilis, & irascibilis *sensualitas* circa sensilia: sed etiam circa ea, quæ tantum sunt intelligibilia, & potest concupiscere ea omnia, quæ cognouit per sensum, vel rationem conuenire, & renuere contraria: quod est officium partis concupiscibilis. Potest item renuendo resistere omnibus impugnantibus, vel conuenientia impediuntibus, quæ cognoscit esse talia, siue per sensum, siue per intellectum: quod est officium irascibilis, vt colligitur ex S. Thoma *g*

9 Septimo dicimus, quod licet anima humana ea ratione, qua est *sensitiua*, non habeat liberum arbitrium: habet tamen illud qua ratione est *intellectiua*, tum per illud, *h* *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui*, id est, libertate arbitrij sui, secundum glossam eiusdem, & S. Thomam *i* tum quia libere eligit, & refutat per potentiam, siue vim appetendi

a Vt infra in
2. distin. 13.
dicitur.
b 3. de anima
c In 1. par.
q. 20. ar. 2.

d Ad Galat. 5

e Ad Roman. 7.

f 1. 2. q. 3.
art. 7.

g In ripartè
q. 22. art. 5.

h Eccles. 15.

i 1. p. q. 22.

2. q. 4. ar. 2.

ca,

mens est, vi-
corpus anime
memoria est,
quæ quidem
riorum va-
lla vires &
o quod di-
madmodū
ia infinitas
nomina: cū
stantia a &
ia fortitur
ex quia re-
habet vim
lectus, qua
atione ag-
rō possibilis
ecoluit, secū-
e quatenus
om. d pars
eo quod in-
ars verò in-
oernandis,
lij; g intelle-
nō ordinat
ordinat ad
tus specula-
llatur, qua-
appellatur
nā vulgo
ne, quem
el nolendi,
voluntas, vt
eci βέλησι
Augustin.
l non imitā-
o concupiscit
ritus signi-
ex S. Tho. o
eruntamen
intelligen-
m volendi,
m S. Tho-

a 2. lib. sent.
d. 24.
b In dicta
2. p. q. 83. per
quatuor ar-
ticulos.

c 1. p. q. 83.
art. 1.
d In 2. lib.
sent. d. 24.
e Nu. 2. & 8.

f anima est
liberum
arbitrium.

g In lib. de
haeresi ad
quod vulg.
Deum c. 83.
g In lib. 9.
aduersus om-
nes haereses,
verbo liber-
tas. in princ.
h Sess. 6 de
iustificat.
can. 4. & c.

ea, quæ sibi repræsentantur à potentia, siue vi intelligendi & iudicandi, ratiocinando, quod fulsissime docet Magister a cū alijs in eum commentantibus, & S. Thomas b: tum quia hoc distat inter inanima, & animata sola vegetatiua tantū ex vna parte, & animalia bruta ex altera, & hominem ex tertia, quod prima agunt sine iudicio proprio: alia eum iudicio proprio sed naturali, non libero: homo vero ex iudicio proprio libero potenti diuersa eligere. Nec ideo putet quis liberum arbitrium esse actum, vel habitum naturalem infusum, vel acquisitum alicuius potentia: quia imo est ipsa potentia animi, vt concludit S. Thomas c post Magistrum, d vbi idem S. Thomas, & alij idem affirmant: & cum per supradicta, e nō distinguantur se ab anima, secundum eos, quos in hoc sequimur, sed solum ratione, consequitur liberum arbitrium esse ipsammet animam ea ratione, quod cognoscendo aliquid per vim intelligendi, potest libere illud velle, vel nolle per vim appetendi: & ideo non abs re definitur à prædictis esse facultas voluntatis & rationis: quia in eius exercitio oportet interuenire actum cognoscendi, & ratiocinandi, seu consultandi, qui pertinet ad intellectum, seu vim intelligendi, & actum eligendi, qui pertinet ad voluntatem, seu vim appetendi. Itaque anima est, & dicitur liberum arbitrium ratione præfata. 10. Caterum circa liberum hominis arbitrium duc sunt hæreses. Altera est Lutheranorum, vel potius antiqua Albanensium per impium Lutherum renouata; quæ omnino negat inesse homini liberum arbitrium. Altera est Pelagianorum quæ habet (vt testatur B. Aug.) tantum esse illi liberi arbitrij, vt per illud solum, sine speciali gratia, possit iustificationem mereri. Quarum prior reprobatur non solum à S. Thoma, vbi supra, & latissime à Castrensi g & à quamplurimis alijs a libi, sed etiam à sacrosancto Conci. Trid. h in canonibus de iustificatione, quorum quartus sic habet, Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium, à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti; quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque possit dissentire, si velit, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere: anathema sit. Quintus vero sic inquit. Si quis liberum hominis arbitrium post Adam peccatum admissum, & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo; imo titulum sine re, figmentum, deniq; à Satana inuectum in Ecclesiam: anathema sit. Sextus demū sic: Si quis dixerit, non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona Deum operari, non permittit solum, sed etiam proprie, & per se, adeo, vt sit proprium eius opus non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli. anathema sit.

11. Cuius rei consideratio valde nobis profuerit: Multū etenim nos ad eius gratiam petendam & flagitandā submitet, reputare nobiscum, posse quidem nos mala facere per solū no-

strum

strum li-
ternam
predicta
nuper it-
habet: &
vel per le-
posse ius-
dixerit; a-
lius homo
rum arbit-
sit, anath-
preuenien-
credere, s-
tioni gra-
12 Quib-
queita,
Dei pec-
Conc. Tri-
mo studi-
Deus no-
in ea quo-
tiam, obi-
ratio enim
miserico-
Quæ au-
si qua, &
dicemus
13 Oclau-
& appere
Nam qua
potest (v-
est ratio-
filia: eten-
singularia
appetitus
parum fa-
vt videre
14 Dem-
falia insel-
actas inte-
aliquo me-
tissimam
illud colle-
vera fidei
is adorare
quod cog-
earum (qu-

strum liberum arbitriū: bona vero, quæ sufficient ad vitam æternam consequendam, nequaquam. Posterior vero hæresis prædicta Pelagianorum, damnata olim in Conci. Mileuitano, a nuper iterum damnata fuit à sacro Conc. Trid. b Primus sic habet: *Si quis dixerit, hominem suis operibus quæ per humane nature, vel per legis doctrinam sunt, absque diuina per Iesum Christum gratia posse iustificari coram Deo, anathema sit.* Secundus vero sic: *Si quis dixerit, ad hoc solam diuinam gratiam per Christum Iesum dari, ut facilius homo iuste viuere, ac vitam æternam promereri possit: quasi per liberum arbitrium sine gratia vtrumque, sed egre tamen & difficulter possit, anathema sit.* Canon vero tertius sic ait: *Si quis dixerit sine præueniente & spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur: anathema sit.*

a Can. & cap. 4. & 5. relata in tribus ca. vit. de consecr. dist. 4. b Præcitata sess. 6. de iustificatione per tres canon. ca. 12. & 3.

12 Quibus addendum, quod etiam ad persistendum in gratia iam quaerita, & perseverandum in ea ad finem vsque, egemus auxilio Dei speciali, ut probat Aquinas communiter receptus, elmo & Conc. Trid. declarauit de conseruatum esse hæresim. Quare simo studio nitamur eam quærere, & quaeritam conseruare, ne Deus noster nõ minus iustus, quam misericors, videns nostram in ea quaerenda osertantiam, & in eadem conseruanda negligentiam, obijciat nobis illud e *Abscondam faciem meam à vobis, generatio enim peruersa estis, & infideles filij:* à qua nos indignatione misericordia eius infinita liberet. Amen.

c 1. 2. q. 100. art. 10. & qu. 114. art. 2. & in 2. lib. sent. q. 18. ar. 4. d In dicta sess. 4. cap. 12 & cap. 22. e Dent 32.

Quæ autem gratia requiratur ad merendum de condigno, & si qua, & quæ etiam quoad bene operandum moraliter ratum, dicemus infra f.

f Cap. 27. num. 29.

13 Octauo, quod longè plura potest anima nostra cognoscere, & appetere, quatenus est rationalis, quam quatenus est sensitua. Nam quatenus est sensitua nihil aliud cognoscere, vel appetere potest (vt prædiximus) quàm corporea, & sensilia: quatenus vero est rationalis potest cognoscere, ac appetere primū omnia sensilia: etenim ad ea omnia quamlibet materialia, corporalia, & singularia prædictæ illius potentie se extendunt per notitias, & appetitus immateriales, secundum omnes, licet de modo, qui parum facit ad conscientias, inter eos omnes non conueniat, vt videre est per vtrumque Thomam g.

g 1. part. q. 86. art. 2.

14 Deinde potest etiã cognoscere & appetere omnia vniuersalia insensilia, incorporalia, & spiritalia: puta se ipsam & suos actus interiores: angelos iic, & eorū actus, imo & Deū ipsum aliquo modo, & in eius simplicissima indiuiduaq, substãtia sanctissimam Trinitatē personarū (licet nõ naturali lumine) iuxta illud collectæ eius diei festi. *Qui dedisti famulis tuis in confessione vera fidei æternæ Trinitatis gratiam agnoscere, & in potentia maiestatis adorare vnitatem.* Non tamèn dicimus, Deum esse primum quod cognoscimus, cum communiter per cognitionē creaturarum (quæ sunt eius vestigia) in illius, qui est causa earū, agnitionem

B tionem

elligendi &
agister a cū
m quia hoc
tatiua tantū
nem ex ter
eum iudicio
iudicio pro
et quis libe
m infusum,
sa potentia
d vbi idem
radicta, e nõ
os in hoc fe
bitrium esse
ndo aliquid
el nolle per
adictis esse
tio oportet
eu consultã
di, & actum
petendi. Ita
ne præfata.
luç sunt hæ
ua Albanē
nino negat
lagianorum
liberi arbi
tullificatio
n à S. Tho
plurimis a
canonibus
is dixerit, li
nihil cooperari
dam iustificati
tione, si velit,
passive se ha
erum hominis
esse dixerit,
deniq; à Sa
u sic: Si quis
e, sed mala o
ed etiam pro
prodicio Iu
Multū ete
bmitet, re
per solū no
strum

a Ad Rom. 1.

b Ad Rom. 10
de ea, cum ex
Inund. de
heret.
c 1. part. q. 23
ar. 1. 2. & 3.

d In dista. 1.
p. q. 27. ar. 1.
e In ar. 3. & 4.
f 9. de Intel.
cap. 3.

g 1. part. q.
23. ar. 1.

h Vbi supra
art. 2. & 4. &
de anima art.
26.

i Genes.

k In lib. 0.
Augusti
trium quæ-
stionum, q. 51
c. 1. part. q.
23. ar. 4.

l Vbi supra.
e. l. si quis in
metallum,
parag. de
pena.

tionē veniamus, iuxta illud Pauli: *a Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellectu conspiciuntur*: vel per doctrinam, seu prædicationem magistrorum: *b quæ omnia latius fundari possunt per ea quæ tradit Angelicus doctor. c*

Novo dicimus, quod anima nostra cognoscit se per intellectus sui actū suam naturā confiderando: quæ consideratio tam utilis erit ea vitentibus, quā eius negligentia nocens ea non vitentibus, iuxta S. Tho. d qui e concludit, animam nostram per vim intellectus cognoscere proprium actum intelligēdi, iuxta illud B. Augustini: intelligo me intelligere. Imo & propriū actum volendī, iuxta illud eiusdem ibidem. Intelligo me velle: per quem modū etiam in statu præsentis possumus intelligere Angelos, saltem imperfecte, & per similitudinem, etiam affirmatiue aliquid cognoscere de illis, vt declarat diuinus Thomas. g

15 Decimo dicimus, quod inter cognitionē Dei & cognitionem Angeli, & animæ nostræ, plurimū interest. Deus enim, sui simplicissima essentia, sine vlla alia qualitate, vel accidente, & sine vilo discursu se cūctaque alia simul intelligit: Angelus verò, & anima nostra nihil cognoscūt per suas ipsorum essentia, sed per qualitates sibi inhærentes. Si quidē omnis tam Angeli, quæ animæ nostræ intelligentia, notitia, & cognitio, est quædā qualitas, & accidēs reale distinctum ab eis, & eorū potentijs, inhiærens illis, quæ colligūtur ex S. Tho. h Inter Angelum autem, & animam nostrā hoc interest, quod hæc intelligit componendo & diuidendo ea, quæ actu simplici apprehendit, & ratiocinando, seu aliud ex alio ex eis deducendo: Angelus verò sine vilo discursu simulac quidditatem rei cognoscit, omnia, quæ illam consequuntur, apprehendit.

*16 Undecimo dicimus, debere nos quā maximas gratias Deo agere, eo quod nō solū dederit nobis esse, vt alijs creaturis suis inanimis, & viuere, vt plantis, & sentire, vt bestijs, sed etiam sapere, & intelligere, vt angelis: & ita effecerit nos imagines sui ipsius, iuxta illud: *a Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: quæ imago Dei non consistit in corporali figura, neque in esse, vel sentire, sed in esse intellectuāli, quo præstat homo ceteris animantibus, secundū D. August. b & in sapere, & intelligere, & aptitudine ad cognoscendum & amādum eum, vt inquit S. Th. c quod quidem beneficiū nullis alijs creaturis concessit, præterquam Angelis, quæ eo maiorem eius imaginem quam homo gerunt, quo magis intellectualem naturam habent. Vnde neq; homo quoad alias partes, quam quoad mētē gerit prædictam Dei imaginem, sed solum vestigium, sicut & aliæ creaturæ, vt declarat idem S. Thomas. d*

Nec obstat e lex si quis, quatenus habet, faciem hominis non esse maculandam aliqua nota pœnæ, eo quod ad imaginē puritudo cœlestis est figurata: quia non significat, vt aliqui putant, imaginem Dei, quæ est in homine, esse secundum faciem corporalem,

corpora
corpus
dum cœ
recondit
vestigiu
alijs, vt
esse ma
17 Dua
re, ac in
que hab
obsta: ill
ri. Nec ill
inquam
li, quæ cō
quæ con
vir dicitur
ex nullo
assument
18 Decim
go Dei se
cundū su
ad cognō
quatenus
quia sicut
stantiā po
riali quali
tiam pote
li qualita
sicut in il
personæ,
lra vna,
& volunta
substantia
imaginem
& ritus
Filius am
rem sui cō
animæ no
notitiam
est imago
Filius ger
ritus sanct
vterq; ita
nima, siue
sui, qui est
Est tamen
eum à Pat

corporalem, & ideo non esse maculandam, sed solum insinuat, corpus hominis erecta facie, longe aptius esse ad contemplan- dum coelum, & ad significandum imaginem Dei eius in mente reconditam, quam ceterorum animalium; & propterea maius vestigium relucere in eius corpore (praesertim facie) quam in alijs, ut ait Augustinus f & declarat S. Thomas. g & ideo non esse maculandam.

17 Duodecimo dicimus, quod haec imago Dei ita est in mulie- re, ac in viro, ut post & ante alios concludit S. Tho. h quia uter- que habet animam rationalem, & intellectualem naturam. Nec obstat illud, i Vir est imago Dei, mulier vero imago (alias gloria) Vi- ri. Nec illud August. k Mulier ad imaginem Dei non est facta. Non, inquam haec obstant, quia non agunt de imagine Dei principali, quae consistit in esse: ia hominis, sed de alia minus principali, quae consistit in productione & processione. Nam quoad hanc vir dicitur similis Deo: eo quod sicut ille a nullo alio est, ita vir ex nullo alio homine processit: mulier autem processit a Deo assumente illam ex homine, ut sentit S. Thom. l

18 Decimotertio dicimus, quod anima nostra non solum est ima- go Dei secundum suam naturam intellectualem, sed etiam se- cundum suas potentias & actus: quia non solum, quatenus est apta ad cognoscendum & amandum Deum, est illi similis, sed etiam quatenus habet vim memorandi, intelligendi & volendi. Primo, quia sicut Deus ille summus, habens in se simplicissimam sub- stantiam potest meminisse, intelligere, ac velle sine vlla immate- riali qualitate, ita & anima nostra habens immortalem substā- tiam potest meminisse, intelligere, ac velle sine aliqua materia- li qualitate, licet non sine immateriali, uti Deus. Secundo, quod sicut in illa summa, vna, diuina, & indiuidua essentia sunt tres personae, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ita & in anima no- stra vna, & indiuidua, sunt tres potentiae, memoria, intellectus, & voluntas. Tertio, quod sicut in illa summa, & indiuidua substantia est Pater, qui cognoscendo se generat notitiam & imaginem sui, quae est verbum, & Filius eius, ei consubstantialis, & rursus Pater, & notitia illa, & Verbum supremum, quod est Filius amando sese producut sumnum illum mutuum amo- rem sui consubstantialem, qui est Spiritus sanctus: ita in essentia animae nostrae, ipsa sese intelligendo per suum intellectum generat notitiam sui, quae est eius imago: & per illam notitiam, quae eius est imago, & voluntate, generat sui amorem. Quarto, quod sicut Filius genitus a Patre, non est Pater, neq; Spiritus sanctus: nec Spi- ritus sanctus productus a Patre & Filio, est Pater, aut Filius, aut uterq; ita neq; imago illa, quae est filia quaedam animae, est ipsa a- nima, siue intellectus, nec amor sui productus ab ea, & a notitia sui, qui est quidam filius eius, est ipsa, nec intellectus, nec volūtas. Est tamen immensa discretia: quia notitia illa, imago, & Ver- bum a Patre productum est substantia, & consubstantialis eius

f In prae- citato lib. octuo- ginta trium quæstionum, q. 51. g in d. 1. q. 9. h. ar. 6 ad 2o. i. Vbi supra art. 4. k 1. Cor. 12. k. Li. 9. veteris testam. q. 45. l. etiam in c. haec imago. 33. q. 5.

l Vbi supra. Anima nostra quomodo sit imago Dei secundum suam potentiam.

Mysterium S. Trinitatis per nostram animam adumbratur.

20 De poten. anima, quatenus est ratio.

imago coaeterna: amor item ille summus à Patre, & Filio productus est substantia, & consubstantialis coaeterna utriusque: ut verbum, & imago, & notitia nostrae animae intelligendo se genitam, est accidens & accidentaria forma: similiter & amor à notitia & voluntate productus est accidens, & non substantia, & recentior, ea, quae omnia sunt ex mente omnium. ^a

^aIn 1. lib. sent. dist. 2. & S. Thom. 1. par. q. 93. art. 7. & eiusdem in 1. lib. sent. dist. 3. q. 4. a. 1. & q. 5. b In cap. 31. Soliloq. c In cap. 1. Meditat.

19 Decimoquarto dicimus semper memorandum esse id, quod sentiunt B. August. ^b & Bernardus c optimam nempe viam perueniendi in Dei cognitionem esse, per cognitionem exteriorē vagam introire in cognitionē nostrae animae stabilē, & per eam satis ruminatā ascendere ad cognitionem eius diuinae maiestatis. Quibus addo, quod omnium excellentissima via perueniendi ad qualem qualem illius summi summā Trinitatis mysterij, & personarum diuinarum emanationis cognitionem, est cōsideratio eorū, quae proxime superiori Corollario continentur, per quam stolidā sīla, & pudenda imaginatio eorū, qui generationem Filij Dei, & processionē Spiritus sancti imaginantur velut corporale, explōditur, & lōge abigitur. Quae in re multos multū errare nouimus, & in ijs quendam gentē Iudaeū, & professione Christianū, qui ab hinc triginta plus minus annis plurimum in alma vrbe valuit, & maximis largitionibus & altitijis officio sanctae Inquisitionis in Lusitaniae regna introducendo frustra obtulit. Is enim omnes leges & sectas expertus, ad spurcissimam Mahometis sectam tandem transfugit, eam, quae Iudaeorum est, eo exosus, quod diceret, nullum Iudaeum, qui sibi vit bonus videretur, vnquam inuenisse: Christianam vero, quam dicebat sibi ex omni alia parte placere, eo respuens, quod firmiter doceret, & crederet Deum habere filium, quod ei videbatur impossibile. Quale profecto, imo impossibilium impossibilissimum videri debet, stolide, nefande, ac haeretice imaginanti (vt ille imaginabatur) generationem filij Dei esse corporalem; possibile vero, imo & infinita Dei omnipotentia dignissimum contemplanti, generationem illam esse ter spiritualissimam, vt sancta mater Catholica Ecclesia Romana sancte cōtemplatur: cōtemplanti, inquam, & quam submississime suspiciētī, & adoranti. Scio item, multos multum sibi profuturos, si sepe memoria voluerint generationem illam Filij Dei, qua Pater aeternus, vt memoria tertia, generat filium, qui est summa notitia, & imago eius; & productionē illam, qua Pater & Filius producūt spiritum sanctū, summum vtriusque amorē, esse spirituales, & quadatenus similes generationi spirituali, qua in essentia animae nostrae memoria tertia generat ipsius notitiā, & imaginē, & rursus illa, & voluntas eiusdem amorē producunt.

Generatio in Deo est spiritualissima, & possibilissima.

^a Num. 10.

^b Num. 11.

Contra dicta errat: Primo qui credit non esse homini liberum arbitrium. ^a Secundo, qui credit liberum arbitrium sufficere ad bene merendam gratiam de condigno. ^b

Tertio,

Tertio, bus cogn Quarto, Quinto, Quis a munita & quis

De

1 Beati
2 Finis
3 Finis
4 Finis
5 Beati
6 Beati
7 Deus
8 Beati
9 Beati
10 Beati
11 Beati
11 Beati
m
12 Beati
12 Paulu
13 Dei v
14 Beati
15 Beati
16 Beati
17 Beati
18 Beati
19 Beati
20 Mife
22 Mife
23 Mife
24 Pœno
25 Beati
26 Pecca

DE qu ad vere p consider nere, pr vltimum

Tertio, qui credit Angelos, vel animas se solis, sine accidentibus cognoscere. c

Quarto, qui credit hominē esse imaginē Dei quoad corpus. d

Quinto, qui credit generationem in diuinis esse corporalē. e

Quis autē horum peccet mortaliter & sit hereticus, & excommunicatus, & quistantū peccet mortaliter, & nō sit hereticus: & quis non peccet saltem mortaliter, colligitur ex Praelud. 1. f

c Num. 15.

d Num. 16.

e Num. 19.

f Num. 16.

& 17.

De summa beatitudine, & summa miseria.

PRÆLVD. IV.

- 1 Beatitudinis & miseria aeternae notio magnum ad poenitentiam calcet.
- 2 Finis quid: duplex, ultimus, & medius, & quid uterque.
- 3 Finis multiplex, verus, falsus, cuius, & quo, & quid sint.
- 4 Finis ultimus & beatitudo idem.
- 5 Beatitudo essentialis est actus intellectus S. Thome, voluntatis Scoti.
- 6 Beatitudo quid sit, & quotuplex.
- 7 Deus est quidquid in eo est.
- 8 Beatitudo est actus, & non habitus, neque potentia.
- 9 Beatitudo sine cognitione, & amore Dei esse non potest.
- 10 Beatitudo vera duplex, perfecta & imperfecta.
- 11 Beatos non videre Dei essentiam, asserere hereticum.
- 11 Beatitudinem perfectam non facit cognitio Dei confusa, neque demonstrata, neque fidei, sed intuitiua.
- 12 Beatitudo perfecta ut secunda: & quid imperfecta.
- 12 Paulum & Moysen non fecit beatos visio Dei transitoria.
- 13 Dei visio intuitiua inseparabilis à gaudio, & delectatione.
- 14 Beatitudo ab omnibus intentata, paucis est nota.
- 15 Beatitudo creaturae obiectiua increata, sed formalis creata.
- 16 Beatitudinē perfectā viribus naturalibus quare asserere hereticum.
- 17 Beatitudo humana duplex, perfecta & imperfecta.
- 18 Beatitudo imperfecta, quae magis ad perfectam accedat.
- 19 Beatitudo perfecta satiat animum cunctis cupiditatibus, quae sunt haec.
- 20 Miseria quid, & quotuplex, & eius partium definitio, num. 21.
- 22 Misericordiam inferni esse interminabilem, est de fide.
- 23 Miseria summe quatuor gradus.
- 24 Poena summe miserorum supremi gradus septuplex.
- 25 Beatitudo summa, & miseria ei contraria sunt explicitè credenda.
- 26 Peccata ad plangenda haec praecipue mouent.

DE summa beatitudine, & summa miseria dicimus sequentia. Primo, quod quia vix aliquid aliud magis nos ad vere poenitendum mouere potest, quam earum frequens consideratio; ideo expedit eas ob oculos hoc in loco proponere, praesertim cum etiā ethnicus Persius carpsit illum, qui vltimum finem, in quem est creatus, non sibi proponit, vti

scopum,

B 3

Tertio,